

HET BOEK DER DODEN

„Het Boek der doden“... Zo noemde ik het altijd in mijn gedachten vroeger, toen ik er nog niet mee vertrouwd was. Hardop zou ik het niet hebben durven zeggen, uit vrees dat de collega's er om zouden lachen... Het klonk toch wel wat vreemd in de nuchtere sfeer van een gemeente secretarie.. „Het Boek der doden!“... Als je zo iets zei zouden de anderen kunnen denken, dat je niet goed wijs was... Als ze erg gemoedelijk waren zouden ze het er misschien voor houden, dat je niet goed was uitgeslapen... en ambtenaren zijn meestal erg gemoedelijk... En als ze zin voor humor hadden zouden ze om je lachen en tegen elkander grinniken: „Het Boek der doden!... daar bedoelt die grappemaker „het Register van overlijden“ mee!“.. Maar ambtenaren hebben slechts zelden zin voor humor... En ambtenaren hebben ook zelden het vermogen om zich in het gedachtenleven van een ander te verplaatsen, zodat er heel weinig kans zou zijn om begrepen te worden...

„Register van overlijden“... ja, zo heet het eigenlijk. Zo staat het met grote drukletters op het kartonnen omslag. Vroeger leek me die naam te nuchter, te zakelijk... Er was in die naam te weinig eerbied voor de ontzagelijke majesteit van de Dood!... En altijd als dat register voor me lag schreef ik met een stille, huiverende eerbied.. in het boek der doden...

Dat is alles reeds lang voorbij. Een mens raakt aan alles gewend. Als ik bereken hoeveel namen ik al geschreven heb in het Register van overlijden gedurende al die jaren, dan tel ik bij honderden... Bijna twintig jaar, en elk jaar ongeveer een veertig; de gemeente is niet zo groot... maakt achthonderd... En ik fantaseer: dat is een kerk vol mensen... ja, het is méér dan een kerk vol mensen.. Zulke grote kerken zijn er op het dorp niet..

Er zijn op het dorp wel véél kerken, de mensen gaan naar verschillende kerken. Maar als ze dood zijn schrijf ik ze allemaal in één register... Het is wel treffend om daar even bij stil te staan. Als de mensen geboren worden, dan komen ze ook allemaal in één register.. Dan schrijf ik de namen die ze krijgen in het „Register van geboorten“... Het is alles wat ik voor de jonggeborenen kan doen en het is mijn schuld niet, dat de wegen van al die kinderen al dadelijk uiteen gaan... Het zijn kinderen van rijke mensen... en van dagloners, die nauwelijks hun naam onder de akte kunnen schrijven,... en van stempelaars... En men brengt het ene kind in deze kerk om gedoopt te worden en het andere in gindse kerk... en sommige kinderen worden helemaal niet gedoopt, omdat de ouders niet aan godsdienst doen... En het éne kind wordt boer en het andere kind komt bij hem om een dag werk vragen.. En meestal krijgt-ie dat niet, want de wegen der mensen lopen tegenwoordig wel heel ver uiteen... Maar de mensen komen toch weer samen in het „Register van overlijden“... een lange, onafzienbare rij van namen... En die rij zal zich voortzetten... als ik zelf in die rij zal staan, dan zal een andere hand die namen samenbrengen...

Omdat er reeds zoveel namen in het „Register van overlijden“ door mijn hand zijn samen gebracht, denk ik aan die dingen meestal niet. Ik denk eigenlijk helemaal niet meer, ik heb dat werk reeds zo dikwijls gedaan, dat ik er niet meer bij behoef te denken...

Als de aanspreker achter het hekje komt met zijn hoge zije hoed, waarvan de kreppen sliert triestig afhankelijk als een rouwvlag, dan weet ik al wat hij komt doen. Ik behoef er niet naar te vragen

en hij weet, dat hij niets hoeft te zeggen. Terwijl ik naar de kast ga om het „Register van overlijden“, doet hij het hekje open. Een ander mag dat niet doen, het publiek moet achter de balie blijven staan, zo is het altijd geweest... maar voor hem is er een uitzondering... Hij komt zó dikwijls, dat hij zich „kind in huis“ voelt. Hij legt zijn hoed op een stoel, legt er de kreppen sliert netjes omheen. Dan denk ik altijd, dat hij de rouwvlag even inhaalt voor het vuil worden... als hij op de vloer afhing zou ik er misschien op trappen terwijl ik naar mijn plaats ga. Als het zomer is gaat de aanspreker op de stoel zitten waar die staat, vlak tegen de muur. Maar als het winter is neemt hij de stoel mee naar de kachel. Ik heb dat eens tegen hem gezegd, toen het hard koud was en buiten de hagel en de sneeuw tegen de ramen sloeg... toen klaagde hij: „'t Valt niks mee met dit weer, m'nheer“... en hij probeerde zijn handen met zijn adem wat te verwarmen... Nu gaat hij bij de kachel zitten, ook zonder dat ik hem uitnodig, altijd als hij koude handen heeft.. Aansprekers zijn erg vrijmoedige mensen...

Terwijl ik het register openblader vertelt hij mij wat hij van het weer denkt. Dat is vlug gebeurd, want nuanceringen kent hij niet. Het is bij hem óf „mooi weertje, m'nheer“... óf „slecht weertje, m'nheer“.. Het is gemakkelijk als je te doen hebt met mensen, die alleen de grote lijnen zien, dan kun je volstaan met even toestemmend te knikken,... „Ja, mooi weer“... „zeker, slecht weertje“...

Hij geeft de „de briefjes van den dokter“... Een grijze enveloppe en een gele enveloppe met een fladderend papiertje er aan, waarop de dokter de naam van den overledene heeft geschreven. De grijze enveloppe mag ik openmaken. Er zit een verklaring in, dat de dokter geconstateerd heeft, dat N.N. werkelijk overleden is en wat de oorzaak van de dood is geweest. Ik moet die doodsoorzaak overnemen op een sterfte-telkaart voor de statistiek. De aanspreker heeft met die doodsoorzaak niets te maken en niemand heeft er iets mee te maken, daarom geeft de dokter de verklaring af in een gesloten enveloppe en over de sluiting heen krabbelt hij zijn naam. Maar soms lijkt het of ik er ook niets mee te maken heb, ik kan dat ellendige dokterslatijn dikwijls niet lezen. Daarom wil ik me eerst vergewissen of het deze keer zal gaan, want anders schrijf ik met potlood op de kant: „verzoeken leesbaar schrift s.v.p.“ en dan geef ik de verklaring aan den aanspreker terug om die weer bij den dokter te deponeren. Maar deze keer zal het gaan, denk ik... „myo“... zo begint het gekke woord... dan komt er een d, maar het kan ook een o zijn... Ik leg de verklaring naast me neer, gerust gesteld, ik denk toch wel, dat ik er straks uit wijs zal kunnen worden als ik er eens rustig op ga studeren. De gele enveloppe leg ik er naast, die is voor den medischen ambtenaar van het Centraal Bureau voor de Statistiek in Den Haag, ik moet er alleen het nummer van de overlijdensacte op invullen.. en het briefje afscheuren met de naam er op. Op

het Centraal Bureau van de Statistiek interesseren ze zich niet voor de naam. Het lijkt wel of een mens zijn naam niet meer nodig heeft als hij dood is.. En ik denk er plotseling aan, dat mijn „Register van Overlijden“ een verzameling is van namen, die de mensen niet meer nodig hebben nu ze er niet meer zijn... en aan mij in bewaring gegeven worden... Zoals men oude en versleten dingen in een museum brengt, omdat niemand wil, dat ze verloren zullen gaan...

Waarom al die vreemde gedachten weer in mij opkomen kan ik niet verklaren. Ik dacht, dat ik er helemaal aan ontgroeid was. En eigenlijk neem ik het mezelf ietwat kwalijk, omdat ik niet kan ont-kennen, dat het met de nuchtere zakelijkheid, die volgens de traditie den ambtenaar moet sieren, wel enigszins in strijd komt. Ik begin het te begrijpen als de aanspreker zegt: „Daar zelle de ouwers an misse, m'nheer... je mot er niet in komme... het is verschrikkelijk“....

Hij is gewoon om zoiets te zeggen, maar zoveel woorden gebruikt hij anders toch nooit:... „een mooie leeftijd, m'nheer“.. of „jong weg, m'nheer“.. Nu is het: „Daar zelle de ouwers an misse, m'nheer, je mot er niet in komme, het is verschrikkelijk“.... Dat is het!... Ik moet het overlijden gaan inschrijven van een jongetje van acht jaar... Vanmorgen heb ik thuis al gehoord, dat het kind dood was... en daarna heb ik in de doktersverklaring gezien.. „oud 8 jaren“.. En nu ligt het trouwboekje voor me, de aanspreker heeft het meegebracht, opdat ik daar de juiste schrijfwijze van de naam in zou kunnen vinden... De naam, die het kind niet langer nodig heeft... en die de ouders niet langer nodig hebben... Ze hebben die naam nog gebruikt toen het jongetje nog eenmaal zijn ogen opsloeg... ze hebben die naam voor het laatst gebruikt toen het jongetje zijn ogen al had dichtgedaan en het niet meer luisterde... En de vader heeft afstand van die naam gedaan met te zeggen: „Hij hoort het niet meer“... Och ja, dat is het laatste wat een mens hoort, zijn eigen naam.. „Dag, Fransje“... Hij hoort het niet meer... En de moeder heeft er bij geschreid...

En ik zie, dat de mensen geen kinderen meer over zullen hebben... straks, als mijn pen de naam van dat kind zal hebben doorgestreept... als ik die naam zal hebben overgebracht in het „Boek der doden“... Daarom heeft de aanspreker gezegd, dat het verschrikkelijk was...

Thuis heb ik ook zo'n jongetje... En ineens is het of hij naast mij staat met zijn nieuwsgierige jongenskop tegen mijn schouder leunend... en ik hoor zijn stem die vraagt: „Wat is u aan 't doen, vader?“... Dat vraagt hij zo dikwijls als ik 's avonds aan het werk ben...

Met mijn zakdoek moet ik mijn ogen uitwrijven om weer goed te kunnen zien. De aanspreker zegt nog eens: ...„ja, 't is verschrikkelijk, m'nheer“... De pen beeft in mijn handen...

